

Justitiedepartementet
Straffrättsenheten

Ju2021/04036

REMISSYTTRANDE FRÅN ECPAT SVERIGE

ECPAT Sverige (nedan ECPAT) är en barnrättsorganisation som arbetar mot alla former av sexuell exploatering av barn. ECPAT har beretts tillfälle att yttra sig över betänkandet En översyn av den straffrättsliga regleringen om preskription (SOU 2021:90), och vill utifrån sitt uppdrag lämna följande yttrande.

Sammanfattning

Sammanfattningsvis vill ECPAT att preskriptionen av alla sexualbrott mot barn avskaffas. Om så inte sker anser ECPAT att preskriptionen ska börja löpa på en senare dag än den dag barnet fyller eller skulle ha fyllt 18 år.

- ECPAT delar utredningens uppfattning att det finns behov av en ändrad reglering (kap 6.5)
- ECPAT tillstyrker eller har inga invändningar mot förslagen i kap 7–9 och 11.
- ECPAT delar utredningens uppfattning att barn är särskilt skyddsvärda men beklagat avsaknaden av ett barnrättsperspektiv i kapitel 10 och har mot bakgrund av det följande ståndpunkter:
 - ECPAT delar inte utredningens uppfattning att någon annan dag än 18 årsdagen inte kan komma i fråga vid beräkning av preskriptionstiden
 - ECPAT avstyrker utredningens förslag att inte ändra preskriptionsbestämmelserna för grov misshandel och synnerligen grov misshandel. Vad gäller förslaget om att inte ändra preskriptionsbestämmelsen för grovt rån mot barn har vi inga invändningar (kap 10.4.2).
 - ECPAT avstyrker utredningens förslag att inte ändra preskriptionsbestämmelserna för människohandel som inte är mindre grov eller grov människoexploatering (kap 10.4.3).
 - ECPAT har inga invändningar mot utredningens förslag att inte ändra preskriptionsbestämmelserna för vållande till annans död, vållande till kroppsskada eller sjukdom eller barnadråp (kap 10.5.1).
 - ECPAT avstyrker utredningens förslag att inte ändra preskriptionsbestämmelserna för barnfridsbrott. Vad gäller förslaget om att inte ändra preskriptionsbestämmelserna om olaga frihetsberövande och olaga tvång har vi inga invändningar (kap 10.5.2).
 - ECPAT avstyrker utredningens förslag att inte ändra preskriptionsbestämmelserna för grovt fridskränkingsbrott vad gäller barn och tillstyrker utredningens alternativa förslag om att beräkna preskriptionstiden för de brott som ingår i fridskränkingsbrottet från den dag barnet fyller eller skulle ha fyllt 18 år (kap 10.5.3).
 - ECPAT avstyrker utredningens förslag att inte ändra preskriptionsbestämmelserna för sexualbrott mot barn eller barnpornografibrott. Vad gäller

att inte ändra preskriptionsbestämmelsen för könsstympningsbrottet har vi inga invändningar (kap 10.5.4).

- ECPAT tillstyrker i huvudsak utredningens förslag om en modernisering av 35 kap brottsbalken men ifrågasätter lämpligheten i att de brott som undantas från preskription, däribland allvarliga sexualbrott mot barn, anges först i den föreslagna 10 §.
- I övrigt har ECPAT inga synpunkter på utredningens förslag.

Om betänkandet i allmänhet

ECPAT delar utredningens uppfattning att den tekniska och forensiska utvecklingen samt den förändrade synen på brottsoffer med mera leder till att det finns ett behov av ändringar av den straffrättsliga regleringen om preskription. ECPAT noterar att utredningen tar rätt radikala avsteg från preskriptionsinstitutets grundläggande principer när det kommer till avskaffandet av preskription för alla brott med livstids fängelse i straffskalan men att samma radikalitet inte märks när det kommer till preskription av brott mot barn där de grundläggande principerna får en större tyngd. Med det sagt tillstyrker ECPAT utredningens förslag i kapitel 7-9 och 11 eller har i vart fall inga invändningar mot dem.

Preskription av brott mot barn

Precis som utredningen lyfter fram är barn särskilt skyddsvärda vilket måste ges betydelse i preskriptionshänseende. Som barnrättsorganisation vill dock ECPAT betona att barn inte bara är skyddsvärda utan också rättighetsbärare (se FN:s konvention om barnets rättigheter artikel 19, 34 och dess andra tilläggsprotokoll). Barn har rätt till skydd, upprättelse, erkännande och gottgörelse. Ett barnrättsperspektiv på preskription av brott mot barn kan inte leda någon annanstans än till betydligt mer långtgående förslag än de utredningen presenterar i kapitel 10. Motiveringarna till de olika förslagen visar tyvärr en stor brist på kunskap om och erkännande av barns erfarenheter, utsatthet och livsvillkor. Ur ett rättighetsperspektiv är det också anmärkningsvärt och oacceptabelt att utredningen ställer utsatta grupper mot varandra (barn, äldre och personer med funktionsvariationer, se s. 185). Att andra också kan ha särskilda behov av skydd är inte ett skäl mot att erkänna och tillgodose barns behov och rättigheter.

ECPAT arbetar mot alla former av sexuell exploatering av barn. Den sexuella exploateringen av barn sker dock inte i ett vakuum utan barn som exploateras sexuellt kan också utsättas för andra brott. ECPAT kommer därför i den fortsatta framställningen även lyfta fram andra brott än sexualbrotten som utifrån ett barnrättsperspektiv behöver särregleras när det kommer till preskription av brott mot barn. Som experter på sexuell exploatering av barn kommer ECPAT också att särskilt lyfta fram de allvarliga och ofta livslånga konsekvenser även straffvärdemässigt lindriga brott för med sig för det enskilda barnet. På så vis hoppas vi tydliggöra varför de argument utredningen framför för att behålla rådande ordning inte är tillräckliga.

Särskilt om statistiken och behovet av förändringar av preskriptionsreglerna beträffande brott mot barn

ECPAT instämmer i utredningens bedömning att på grund av det stora antalet felkällor måste det statistiska underlaget utredningen använt sig av vid sin bedömning av behovet av förändrade preskriptionsbestämmelser beaktas med viss försiktighet. Det är därför med besvikelse ECPAT kan konstatera att det statistiska underlaget får väga tungt när utredningen avgör behovet av förändringar av rådande preskriptionsregler gällande brott mot barn. Mörkertalet när det

kommer till våld mot barn i nära relationer är stort. Även när det gäller annan brottslighet, som till exempel sexualbrott mot barn, inom familjen eller utanför, online eller offline, går det att på goda grunder anta att den inte kommer till vuxenvärldens kännedom förrän långt senare om ens någonsin. ECPAT pratar dagligen med barn i vår stödverksamhet Ditt ECPAT som utsätts för sexuella kränkningar som straffvärdemässigt inte är så allvarliga men som för det enskilda barnet kan upplevas mycket allvarligt och påverka måendet på både kort och lång sikt. Ändå har barnen inte pratat med någon vuxen förrän de vänder sig till Ditt ECPAT anonymt och vill ofta inte att vare sig vårdnadshavare eller skolpersonal ska få veta vad som hänt och än mindre att det ska komma till polisens kännedom. Detta är dock något som ofta kan förändras när barnet når vuxen ålder. Med de oförändrade reglerna vad gäller brott som preskriberas efter fem år så skulle det för en 12-åring som fått sin nakenbild spridd innebära att det brottet (barnpornografibrott eller olaga integritetsintrång) preskriberas när hen är 17 år gammal. Det är alltså långt ifrån säkert att barnet har berättat för vuxenvärlden om brotten innan dess, om barnet ens vet att det är brott som går att anmäla eller om barnet ens är redo att anmäla brotten. Ofta kan förövaren vara någon barnet känner och inte vill eller vågar anmäla. Brotten behöver inte vara svårbevisade då bilderna eller filmerna finns kvar vilket i sig också är en riskfaktor för barnets hälsa och välmående. I ECPATs rapport "Allt som inte är ett ja är ett nej" (2021) framgår tydligt att barn 10 år och yngre utsätts för olika former av sexualbrott på nätet men att barnen inte berättar för vuxna (däremot för varandra). (se också Svedin, Landberg, Jonsson (2021) "Unga, sex och internet efter #metoo", Stiftelsen Allmänna Barnhuset) Att många av dessa brott kommer preskriberas när barnen är i tonåren är stötande. Det nu anförda måste anses vara av väsentligt mer avgörande betydelse än statistiken som utredningen använder sig av.

Särskilt om preskription av sexualbrott mot barn och barnpornografibrott (kap 10.5.4)

ECPAT har länge drivit frågan om att avskaffa preskriptionen för alla sexualbrott mot barn (se till exempel vårt remissvar på Ds. 2018:23). Den avskaffade preskriptionen för de allvarligaste sexualbrotten mot barn var ett viktigt första steg men är inte tillräckligt. Precis som nämnts ovan kan sexualbrott mot barn som har lågt straffvärde ändå föra med sig långtgående och långvariga konsekvenser för det enskilda barnet. Såväl i Sverige som internationellt uppmärksammas alltmer de äldre barn och unga vuxna som lever med sociala och hälsomässiga konsekvenser av de "lindriga" brott de utsätts för som barn. (ECPAT 2021, Canadian Centre for Child Protection (2017) "International Survivors' Survey"). ECPAT menar därför att det är hög tid att avskaffa preskriptionen för alla sexualbrott mot barn, precis som justitiekontoret tidigare tillkännagivit för regeringen att det anser att regeringen bör föreslå (bet. 2018/19:JuU11, s 119-120).

Vad gäller barnpornografibrottet vill ECPAT se att preskriptionen avskaffas när det kommer till såväl skildring som spridning. Beträffande skildring sker det oftast i direkt samband med ett allvarligt sexualbrott (för vilket preskriptionen typiskt sett är avskaffad) mot ett barn som kan begås antingen av den som dokumenterar övergreppet ("skildrar") eller någon annan. Dokumenterade sexuella övergrepp på barn är allvarliga övergrepp i sig och att begå ett sådant brott är tillräckligt allvarligt för att avskaffa preskriptionen av skildringsdelen av barnpornografibrottet. Vetskapen om att övergreppen dokumenterats och att materialet finns eller kan komma att finnas tillgängligt för andra kan utgöra en stor risk för det enskilda barnets fysiska och psykiska hälsa och levnadsomständigheter i övrigt (se Jonsson och Svedin (2017) "Barn som utsätts för sexuella övergrepp på nätet" Stiftelsen Allmänna Barnhuset och Barnafrid). Det gör det än mer motiverat att avskaffa preskriptionen när det kommer till att

skildra sexuella övergrepp på barn men även att avskaffa den när det kommer till spridandet av detta material. Spridandet leder till att övergreppen inte tar slut, utan ständigt upprepas. Barnet kommer att för resten av sitt liv få förhålla sig till att dokumentationen av det övergrepp hen utsatts för kan, trots de verktyg som i dag ändå finns för att ta ner övergreppsmaterial från internet, dyka upp igen och igen. Barnet vet aldrig vem som kan ha sett materialet. Det är därför motiverat att avskaffa preskriptionen även vad gäller spridningsdelen av barnpornografibrottet (16 kap 10 a § 2 p brottsbalken). Vad gäller övriga fall av barnpornografibrott menar ECPAT att preskriptionen kan beräknas från den dag barnet fyller eller skulle ha fyllt 18 år eller vid en senare vuxen ålder (se mer om detta under rubriken ”Särskilt om från vilken tidpunkt preskriptionstiden ska räknas” nedan).

Särskilt om preskription av grovt fridskränkingsbrott mot barn (kap 10.5.3)

Barn som utsätts för upprepat våld och kränkningar av en närstående är precis som alla andra barn i en beroendeställning till den närstående. Precis som för många andra barn kan beroendeförhållandet kvarstå även i vuxen ålder då de fortfarande bor hemma eller på andra sätt är beroende av föräldrar eller andra närstående för sitt uppehälle. Detta, tillsammans med skam, skuld, band till förövare och andra närstående, rädsla, att inte veta om att en utsätts för brott och så vidare, begränsar möjligheterna att kunna, våga eller vilja anmäla den som utsatt en för systematiska kränkningar under lång tid. Även utan ett sådant ekonomiskt beroendeförhållande tar det ofta lång tid för ett barn att bearbeta det som hänt och vilja och våga anmäla det. Fridskränkningssbrotten baserades också på en förståelse av våld som ett kontinuum och inte bara enskilda handlingar. Mot bakgrund av det är det otillfredsställande att låta de enskilda brott som kan utgöra en del av ett fridskränkingsbrott preskriberas vart och ett för sig. ECPAT tillstyrker därför utredningens alternativa förslag om att beräkna preskriptionstiden för grovt fridskränkingsbrott mot barn från den dag barnet fyller eller skulle ha fyllt 18 år eller vid en senare vuxen ålder.

Särskilt om preskription av människohandel som inte är mindre grov och grov människoexploatering (kap 10.4.3)

När det kommer till människohandel med barn i syfte att exploatera dem sexuellt är det ECPATs ståndpunkt att preskriptionen ska avskaffas eller i vart fall beräknas från den dag barnet fyller eller skulle ha fyllt 18 år eller vid en senare vuxen ålder. ECPAT är inte heller främmande för att avskaffa preskriptionen av människohandel med och grov människoexploatering av barn generellt. Handeln med barn för sexuella ändamål är en global och organiserad brottslighet som styrs av den efterfrågan som finns. Preskriptionen av de allvarligaste sexualbrotten mot barn är avskaffad och ECPAT ställer sig frågande till varför Sverige ännu inte avskaffat preskriptionen när det kommer till denna allvarliga brottslighet. Att vara den som på olika sätt tillgodoser förövares efterfrågan på barn att begå de allvarligaste sexualbrotten mot är, enligt ECPAT, tillräckligt allvarligt för att motivera att preskriptionen av det brottet avskaffas. ECPAT vill här särskilt betona att en särbehandling av människohandelsbrottet i preskriptionshänseende när målsäganden är under 18 år är gällande rätt i samtliga av våra nordiska grannländer utom Danmark. Konsekvenserna av att ha blivit utsatt för människohandel kan vara mycket allvarliga och livslånga. ECPAT inser att med de förlängda preskriptionstiderna kommer även människohandelsbrott begångna mot de yngsta barnen preskriberas när barnen kommit upp i vuxen ålder men ECPAT anser inte att förlängningen räcker för att ge dessa barn tillräcklig möjlighet till upprättelse. Vi vill därför att

preskriptionen antingen avskaffas eller att Sverige följer sina nordiska grannar och beräknar preskriptionen från när barnet nått vuxen ålder.

Särskilt om preskription av barnfridsbrottet (kap 10.5.2)

Det är inte ovanligt att barn som utsätts för våld och kränkningar från en närstående också under sin uppväxt får bevittna hur samma närstående utsätter andra närstående för våld och kränkningar. Samma skäl som gör det svårt att anmäla den egna utsattheten gör sig gällande när det kommer till att anmäla utsattheten för barnfridsbrott. Även barn som själva inte utsätts för våld och kränkningar kan komma att bevittna till exempel sexuella övergrepp mot ett syskon. ECPAT menar därför att utgångspunkten för beräkningen av preskriptionstiden för barnfridsbrott ska vara den dag barnet fyller eller skulle ha fyllt 18 år eller vid en senare vuxen ålder.

Särskilt om preskription av grov och synnerligen grov misshandel (kap 10.4.2)

Samma skäl som anförts ovan när det kommer till preskription av grovt fridskränkingsbrott mot barn och barnfridsbrottet gör sig gällande när det kommer till grov och synnerligen grov misshandel. Även när det kommer till det grövre våldet går det inte att som utredningen gör räkna med att utsattheten kommer att upptäckas lättare än när det kommer till sexualbrotten. De förlängda preskriptionstiderna för dessa brott är inte tillräckliga, särskilt inte om brottsoffret är ett yngre barn. ECPAT förordar därför att preskriptionen för dessa mycket allvarliga brott antingen avskaffas eller i vart fall att utgångspunkten för beräkningen av preskriptionen är den dag barnet fyller eller skulle ha fyllt 18 år eller vid en senare vuxen ålder.

Särskilt om från vilken tidpunkt preskriptionstiden ska räknas (kap 10.3.4)

ECPAT ifrågasätter att utredningen utan närmare motivering avfärdar en annan dag än den dag barnet fyller eller skulle ha fyllt 18 år som utgångspunkt för beräkning av preskriptionstiden. De skäl som ligger bakom att Tyskland för flera brott har valt den dag barnet (och i vissa fall den vuxna) fyller eller skulle ha fyllt 30 år gör sig gällande även här i Sverige. ECPAT anser att regeringen noga bör överväga att i de fall preskriptionen av brott mot barn inte avskaffas senarelägga utgångspunkten för när preskriptionstiden ska börja löpa. Det är viktigt ur ett barnrättsperspektiv och ur ett brottsofferperspektiv som ju utredningen på ett förtjänstfullt sätt lyfter som en anledning till att preskriptionsreglerna behöver ändras.

En modernisering av 35 kapitlet brottsbalken

ECPAT ställer sig bakom förslaget att 35 kapitlet brottsbalken byter namn men är tveksam till lämpligheten i att de brott som undantas från preskription, däribland allvarliga sexualbrott mot barn, anges först i slutet av kapitlet (10 §, vilket kan jämföras med att de i dag anges i samma kapitel 2 §). En annan placering av bestämmelsen i kapitlet bör övervägas för tydlighetens skull.

Förslagets konsekvenser för barn och unga

Vad gäller förslagets konsekvenser för barn och unga delar ECPAT utredningens bedömning att förslaget kommer leda till positiva konsekvenser för barn och unga i form av utökade möjligheter till upprättelse genom att det kommer att gå att lagföra de förövare som begått allvarliga sexualbrott eller andra allvarliga brott mot dem. Mot bakgrund av vad ECPAT framfört ovan beträffande utredningens förslag om preskription av brott mot barn anser ECPAT att

utredningens förslag inte tillräckligt beaktar barns rättigheter och behov och att mer kan och måste göras vad gäller preskription av brott mot barn.

Föredragande i ärendet har varit barnrättsjuristen Susanna Eriksson. I framtagandet av remissvaret har även barnrättsjuristen Isabella Kim deltagit.

Stockholm den 15 mars 2022

För ECPAT Sverige,

Anna Karin Hildingson Boqvist
Generalsekreterare